

Energistøtte til næringslivet: Bakgrunn, mulig ordning og forventede virkninger på prisstigningen i Norge

Svend Boye (partner, Oslo Economics). 24. januar 2023

Hovedpunkter

Norsk Industri har engasjert Oslo Economics til å utrede hvilke inflasjonsvirkninger en energistøtte for næringslivet kan forventes å få. Hovedpunktene i vår analyse, som vi redegjør for nærmere i dette notatet, er som følger:

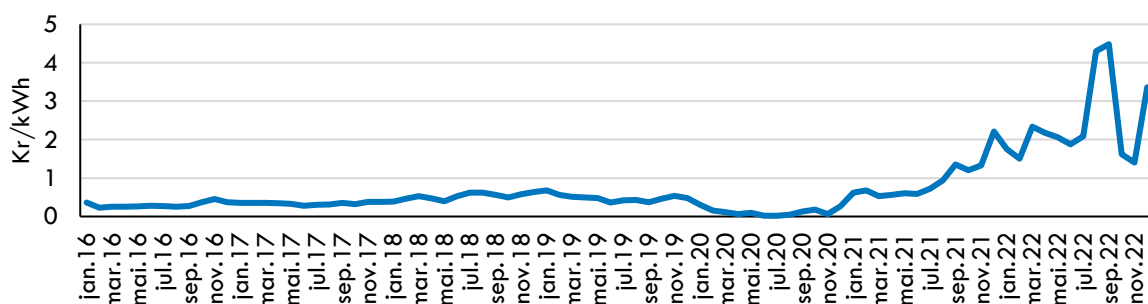
- Om energistøtte anses som økt offentlig pengebruk avhenger av perspektivet:
 - Organiseringen av kraftmarkedet, eierskapet til og skattleggingen av norsk kraftproduksjon innebærer at den senere tids prisøkning på strøm har gitt staten økte kraftinntekter på 79 milliarder kroner i 2022, sammenlignet med et normalår. Denne inntektsøkningen er i stor grad en overføring av kjøpekraft fra strømkunder til staten, og kan sammenlignes med en skatteøkning.
 - Energistøtte til strømkunder som begrenses oppad til statens merinntekter (79 milliarder kroner i 2022), vil ikke begrense offentlig sektors økonomiske handlingsrom sammenlignet med situasjonen før de økte kraftprisene, men tilbakeføre deler av kjøpekraften strømkundene har tapt.
- Ny ordning for fastprisavtaler er ingen støtteordning og vil ikke nødvendigvis bedre prissikringsmulighetene:
 - Det er fare for at nye fastprisavtaler svekker børsmarkedet for prissikring.
 - Nye fastprisavtaler er uansett ingen støtteordning som omfordeler verdier tilbake til næringslivet.
- Mulig tiltak: Energistøtte til næringslivet etter tysk modell - begrenset til en andel av historisk forbruk, for å ivareta næringslivets insentiver til å spare energi.
- Det er ikke grunnlag for å forvente at en slik energistøtte til næringslivet vil føre til økt inflasjon:
 - En energistøtte vil i første omgang være inflasjonsdempende, ved å redusere bedrifters kostnader og dermed prisøkninger. Dette gjelder særlig for energistøtte som gis til bedrifter i skjermet sektor og bedrifter som har Norge som et viktig marked. Støtten vil imidlertid innebære at bedrifter får frigjort midler som delvis vil føre til økt innenlandsk etterspørsel, noe som isolert sett er inflasjonsdrivende.
 - Dersom energistøtten finansieres gjennom redusert offentlig forbruk vil den være klart inflasjonsdempende. Det skyldes at midlene i utgangspunktet benyttes til å redusere priser, samt at en overføring til næringslivet har mindre effekt på innenlands etterspørsel enn det offentlig forbruk har.
 - Dersom energistøtten finansieres med økt oljepengebruk, er effekten på inflasjon ikke entydig. Dersom prisøkningen på strøm er midlertidig og støtten utformes på en hensiktsmessig måte, anser vi det som sannsynlig at støtten kan bli inflasjonsdempende eller ikke påvirke inflasjonen vesentlig.

Bakgrunn: Omfordeling av verdien av norsk kraftproduksjon

Norsk perspektiv

Prisene på strøm har økt fra å ligge mellom 0 og 1 kroner per kilowattime (kWh) fra 2016 til å ligge mellom 1 og 5 kroner per kilowattime fra august 2021 til i dag.

Gjennomsnittlig månedlig strømpris (NO1 – Østlandet). Fra januar 2016 til desember 2022

Kilde: LOS, Nordpool.

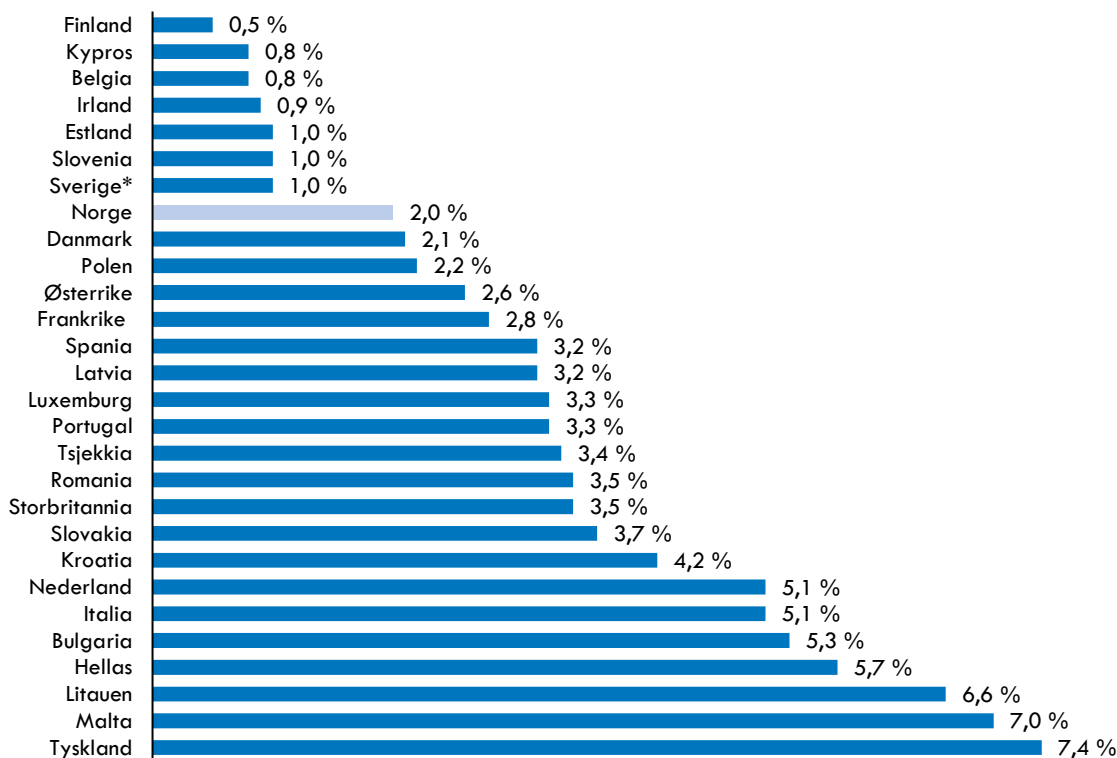
Norsk offentlig sektor eier mesteparten av produksjonskapasiteten i Norge. I tillegg skattlegger staten all kraftproduksjon med inntektsskatt, grunnrenteskatt, høyprisbidrag mm. Finansdepartementet har anslått at statens inntekter knyttet til strøm utover et historisk snitt for perioden 2010-2021 er på anslagsvis 79 milliarder kroner i 2022.¹ Organiseringen av kraftmarkedet og eierskapet til norsk kraftproduksjon har gjort at den senere tids prisøkning på strøm har hatt omtrent samme virkning som en skatte-/avgiftsøkning, og en tilhørende overføring av kjøpekraft fra strømkunder til staten. Strømstøtten til husholdninger var om lag 30 milliarder kroner i 2022. I tillegg er det blitt gitt noe støtte til jordbruket, frivilligheten og idretten og ~3 milliarder kroner i strømstøtte til næringslivet.² Fratrullet strømstøtten som er blitt delt ut igjen, sitter staten igjen med 30-40 milliarder kroner mer fra 2022, takket være de økte strømprisene. Hvordan en vurderer forslag som innebærer at staten tilbakefører mer eller all merinntekt fra økte strømpriser avhenger av perspektivet:

- Sammenlignet med situasjonen før de økte strømprisene, vil energistøtte til strømkunder som begrenses oppad til statens merinntekter (79 milliarder kroner i 2022) ikke begrense offentlig sektors økonomiske handlingsrom, men kun tilbakeføre deler av kjøpekraften strømkundene har tapt.
- Sammenlignet med en situasjon der staten «allerede» har bevilget inntekter fra økte strømpriser til nye formål, vil tilbakeføring av mer eller all merinntekt fra økte strømpriser innebære behov for kutt i annen offentlig pengebruk, eller økt samlet offentlig pengebruk (økt bruk av oljepenger).³

Europeisk perspektiv

Omfordeling av den økte verdien av energi er et politisk tema i alle europeiske land. Tenketanken Bruegel har sammenlignet energistøtten som er blitt gitt til husholdninger og næringsliv i ulike europeiske land fra september 2021 til november 2022, som andel av ulike lands verdiskaping:

Europeiske land etter andel av verdiskaping (BNP) til energistøtte til husholdninger og næringsliv

Kilde: Bruegel. **Merknad:** I oversikten til Bruegel er tallet for Sverige 0,3 prosent, men inkluderer ikke den nye tilbakebetalingsordningen. For å inkludere dette tallet har vi oppjustert tallet til 1,0 prosent.

¹ Nasjonalbudsjettet 2023 (s. 63-64). Anslaget for 2023 er og 73 milliarder kroner. Anslaget for 2023 inkluderer ikke utbytte fra Statkraft, som i 2022 var 5,7 milliarder kroner høyere enn det historiske snittet.

² Regjeringen: 3.200 bedrifter får strømstøtte – E24. Kraftkrevende industri fikk i 2022 CO2-kompensasjonsordning på 3,6 milliarder kroner. Dette beløpet er knyttet til prisene på klimakvotene i EU-ETS systemet.

³ Statsbudsjettet 2023: Inntekter utenom olje og gass: 1 462 mrd. kr., Utgifter: 1 748 mrd. (inkludert bevilgning til strømstøtte (husholdninger) på 44,7 mrd. kr.). I 2023 har regjeringen lagt opp til å bruke 317 mrd. kr (2,5 %) fra oljefondet.

De fleste europeiske land har valgt å bruke en større andel av verdiskapingen i landet på å overføre kjøpekraft tilbake til strømkjøpere enn det Norge har gjort. Den norske energistøtten er blitt beregnet til å tilsvare om lag 2 prosent av verdiskapingen i Norge. Dette utgjør en mindre andel av verdiskapingen enn energistøtten i 20 andre europeiske land.

Ny ordning for fastprisavtaler vil ikke nødvendigvis gi bedre sikringsmuligheter, og er ikke en støtteordning som omfordeler

Prissikring og fastprisavtaler i kraftmarkedet er ikke noe nytt

Strømkunder kan inngå avtaler om kjøp av strøm til gjeldende markedspris i deres prisområde (spotprisen), og/eller inngå avtaler for fastpris for hele eller deler av deres forventede forbruk i en viss periode i fremtiden. Statistikk fra SSB⁴ viser at fastprisavtaler i tredje kvartal 2022 stod for rundt 5 prosent av kraftavtalene for husholdninger, tjenesteytende næringer og industri unntatt kraftintensiv industri. For kraftintensiv industri vet vi fra undersøkelser gjennomført av blant annet Thema⁵ (2021, 2022) og Oslo Economics (2022) at de største og viktigste aktørene i stor grad har fastprisavtaler, mens mange mindre aktører mangler dette. Noen av årsakene til manglende prissikringsmuligheter for mindre næringsaktører har vært lav etterspørsel historisk, lite likviditet i de mange og små prisområdene i Norge, og store og uforutsigbare prisforskjeller mellom prisområder, som hindrer effektiv sikring gjennom instrumenter knyttet til nordisk systempris. Disse forholdene har gitt dårligere muligheter for prissikring over børsen Nasdaq enn tidligere.

Prissikring gjennom bilaterale avtaler med kraftprodusenter har vært en attraktiv mulighet for store industri-kunder med høy kompetanse og kunnskap. Andre, mindre aktører har oppgitt at de mangler tillitt til prisdannelsen i det bilaterale markedet og at de unngår å inngå fastprisavtaler fordi de frykter at det skjer på kraftprodusentens premisser, med ufordelaktige betingelser for sluttbrukeren. I tillegg til disse årsakene er grunnrentebeskatningen av vannkraftproduksjonen blitt trukket frem som et hinder for at kraftprodusenter skal tilby nok volum til fremtidige fastprisavtaler. Med unntak av langsiktige avtaler til kraftintensiv industri har vannkraftprodusenter betalt grunnrenteskatt i henhold til den aktuelle markedsprisen (spotprisen), uavhengig av om de har solgt kraften på forhånd til en fastpris. Salg av fastprisavtaler til næringskunder utover kraftkrevende industri har derfor medført ulemper i form av økt risiko for kraftprodusentene, sammenlignet med salg til spotpris.

Regjeringens tiltak: Ny ordning for fastprisavtaler

For å bedre næringslivets tilgang til fastprisavtaler la regjeringen den 10. november 2022 frem et forslag til et nytt kontraktsunntak i grunnrenteskatten, som skal legge til rette for økt tilbud av fastprisavtaler på strøm.⁶ Fastprisavtalene som inngår under dette kontraktsunntaket er standardiserte avtaler på tre, fem eller syv år. Tiltaket innebærer at kraftprodusenter skal betale grunnrenteskatt i henhold til priser på avtaler som oppfyller unntakets krav, og ikke spotprisen, slik det var tidligere.

Spørsmål: Vil ny ordning for fastprisavtaler gi bedre sikringsmuligheter for næringslivet?

Den nye ordningen for fastprisavtaler vil gi økte incentiver for at kraftprodusenter skal tilby fastprisavtaler ikke bare til kraftintensiv industri, men også til andre næringskunder.

En utfordring med den nye ordningen per i dag er at avtalene som tilbys foreløpig er utformet slik at en bedrift må ha en flat forbruksprofil gjennom døgnet, uka og måneden for faktisk å ende opp med å betale fastprisen. Den eneste tilpassede forbruksprofilen en bedrift kan velge med avtaler tilgjengelig per januar 2023 er en årsprofil med høyere volum på vinteren enn på sommeren. Mange bedrifter har variabelt strømforbruk gjennom døgnet, hvor strømforbruket er høyest innenfor vanlig arbeidstid på dagen, og lavere på natten. I tillegg er strømforbruket generelt høyere på ukedager enn i helgene. I timer hvor bedriften forbruker mer enn det faste volumet, vil bedriften kjøpe overforbruket til spotpris. Tilsvarende for timer hvor bedriften forbruker mindre enn det faste volumet, vil bedriften «selge» underforbruket til spotpris. Siden spotprisen er variabel vil det si at slike bedrifter fortsatt står overfor en usikkerhet med tanke på totale kostnader til strøm, se figuren under.

⁴ 09364: Kraftpriser i sluttbrukermarkedet, etter kontraktstype, statistikkvariabel og kvartal. Statistikkbanken (ssb.no)

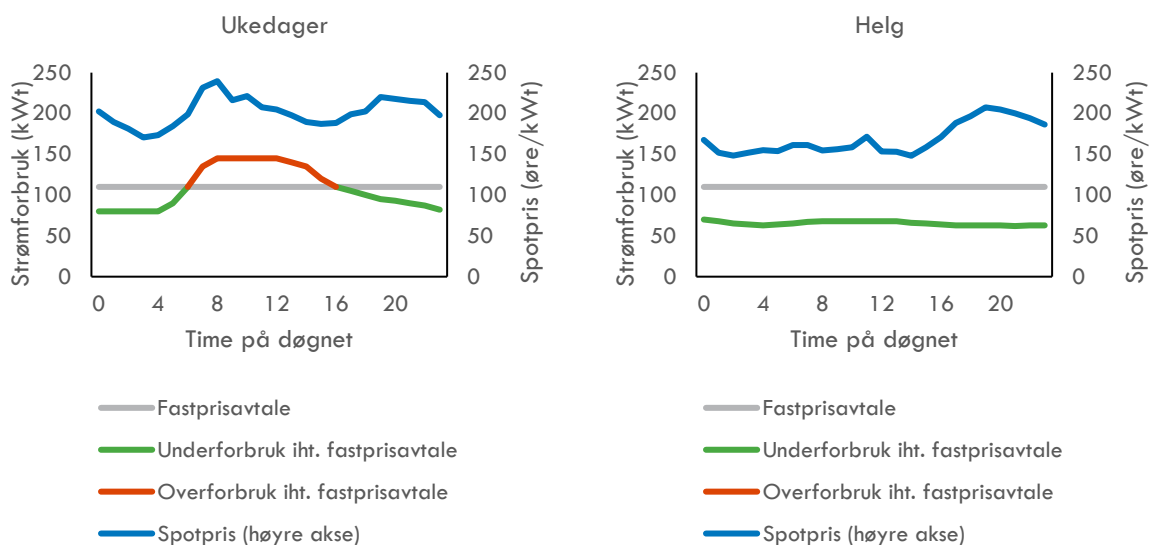
⁵ Thema (2021) Power Price Risk Hedging Opportunities in the Norwegian Market (for Statnett)

Thema (2021) Investigatoin of Bilateral Hedging and Hedging Strategies (for NVE-RME)

Thema (2021) Evaluating Hedging Possibilities on NordLink, NorNed and North Sea Link (for NVE-RME), te-22-19-fastprisavtaler-og-prissikringsmulighetene-til-kraftleverandorer-i-norge-l1381718.pdf (regjeringen.no)

⁶ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/na-ligger-det-til-rette-for-bedre-fastprisavtaler-pa-strom/>

Fastprisavtale for en bedrift med variabelt forbruk over døgnet, med over- og underforbruk iht. avtalen og gjennomsnittlig spotpris for NO5 – Vestlandet på ukedager og helg i 2022

Kilder: Nordpool og SSB (2008)⁷. Merknad: Forbruket som er illustrert viser gjennomsnittlig strømforbruk på ukedager og helg for en bedrift innen sekundærnæringen ifølge notatet fra SSB. Spotprisen viser gjennomsnittlig pris i NO5 for januar-november 2022 på henholdsvis ukedager (man.-fre.) og helg (lør.-søn.). Volumet for fastprisavtalen er kun ment for illustrasjon.

En bedrift med lavt strømforbruk på natten og i helgene vil med en slik fastprisavtale sannsynligvis selge noe av underforbruket sitt billig og kjøpe noe av overforbruket dyrt. Det vil si at deres faktiske strømpris kan bli høyere totalt enn deres fastpris, i tillegg til at den er usikker. En fastprisavtale på 1 kr/kWh vil i realiteten gi mange næringskunder høyere kostnader per brukte kWh i gjennomsnitt.

Dersom det tilbys mer virkelighetsnære profiler under den nye ordningen for fastprisavtaler, og avtalene blir tatt i bruk av mange, er det likevel ikke sikkert at ordningen vil føre til bedre sikringsmuligheter i kraftmarkedet samlet sett. Grunnen er at en vekst i det bilaterale markedet for prissikring, som de nye fastprisavtalene er en del av, kan svekke børsmarkedet for prissikring gjennom å trekke ut tilbud og dermed redusere likviditeten der. Dette kan forsterke utviklingen som er skjedd de siste årene der prissikring på børs er blitt mer kostbart og mindre tilgjengelig enn tidligere. En ulempe med redusert børsandel er at referanseprisene på børs, som benyttes av en rekke ulike aktører, blir stadig mindre forventningsrette. Dette kan føre til større usikkerhet ved produksjonsbeslutninger, usikkerhet ved inngåelse av langsiktige kontrakter og større usikkerhet ved investeringsbeslutninger, særlig for mindre aktører.

Ny ordning for fastprisavtaler er ikke en støtteordning som omfordeler verdien av kraftproduksjonen

Selv dersom den nye ordningen for fastprisavtaler bidrar til å bedre prissikringsmulighetene samlet sett, er det ingen grunn til å forvente at ordningen vil redusere den gjennomsnittlige prisen næringslivet betaler for sitt strømforbruk. Grunnen er at fastprisavtalene inngås på konkurransemessige vilkår når kraftprodusentene ser seg tjent med å selge strøm innenfor den nye ordningen, fremfor andre typer fastprisavtaler, salg av prissikringstjenester over børs og handel i spotmarkedet. Uavhengig av om den nye ordningen for fastprisavtaler lykkes med å bedre prissikringsmulighetene for næringslivet, er det uansett ikke en støtteordning som vil omfordele deler av den økte verdien av norsk kraftproduksjon fra staten til næringslivet, slik som strømstøtteordningen for husholdningene gjør.

⁷ https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/oa_200806/ericson.pdf

Mulig tiltak: Energistøtte til næringslivet, som omfordeler deler av den økte verdien av norsk kraftproduksjon i en periode

Eksempel: Tysklands «energiprisbrems»

Den tyske staten har innført en energistøtte som dekker forskjellen mellom markedsprisen for strøm og gass og det som i praksis vil bli en makspris på strøm og gass for husholdninger og næringsliv som gjelder fra 1. januar 2023 til 30. april 2024.⁸ Energistøtten, som kalles «energiprisbremsen», innebærer at staten dekker forskjellen mellom markedspriser og følgende makspriser:

- For industri:
 - Gass: 7 eurocent/kWt – 0,75 kr/kWt – for opptil 70 prosent av forbruket i 2021
 - Strøm: 13 eurocent/kWt – 1,4 kr/kWt – for opptil 70 prosent av forbruket i 2021
- For bedrifter med forbruk over 30 000 kWt/år
 - Gass: 12 eurocent/kWt – 1,3 kr/kWt – for opptil 80 prosent av forbruket i 2021
 - Strøm: 13 eurocent/kWt – 1,4 kr/kWt – for opptil 70 prosent av forbruket i 2021
- For husholdninger og bedrifter med forbruk under 30 000 kWt/år
 - Gass: 12 eurocent/kWt – 1,3 kr/kWt – for opptil 80 prosent av forbruket i 2021
 - Strøm: 40 eurocent/kWt – 4,3 kr/kWt – for opptil 80 prosent av forbruket i 2021

Et viktig aspekt ved den tyske energistøtten er at den er begrenset til 70-80 prosent av forbruket i 2021. Denne begrensningen sørger for at husholdninger, bedrifter og industri betaler markedspris for den siste enheten energi de forbruker, med mindre de uten ordningen ville brukt mindre enn 70-80 prosent av tidligere forbruk. For de fleste kunder vil dermed marginalprisen på én ekstra kWt strøm fortsatt være den fulle markedsprisen. Dette innebærer at den tyske støtteordningen kun i begrenset grad reduserer husholdningers og næringslivets økonomiske insentiver til å spare energi.

Mulig norsk ordning: Energistøtte til næringslivet etter tysk modell

Norsk Industri foreslår at den norske stat innfører en energistøtte til næringslivet etter modell av den tyske «energiprisbremsen». Tiltaket ville innebære at staten i en avgrenset periode, for eksempel for året 2023, med mulighet for forlengelse til 1. april 2024, dekket differansen mellom et gitt prisnivå på strøm og eventuelt også gass til næringslivet, slik de gjør for strømforbruket til husholdninger. Støtten ville vært begrenset til en andel av historisk forbruk, for å ivareta næringslivets insentiv til å spare energi. Et spørsmål er om en norsk ordning bør omfatte de største kraftkrevende industribedriftene, som i stor grad har fastprisavtaler fra før, eller ikke. En slik avgrensning vil også få betydning for hvor stor del av energistøtten som kan forventes å bidra til å dempe prispresset i Norge (noe som i hovedsak vil skje gjennom støtte til bedrifter som har Norge som sitt hovedmarked).

Forventede inflasjonsvirkninger av en energistøtteordning for næringslivet

Utgangspunkt: Inflasjonsvirkningen av offentlig pengebruk avhenger av hva pengene brukes til

Et viktig argument for å begrense offentlig pengebruk er at økt offentlig pengebruk vil føre til økt etterspørsel etter varer og tjenester, og dermed prisstigning (inflasjon). Dette argumentet overser imidlertid viktige nyanser i inflasjonsvirkningen av offentlig pengebruk, nemlig at de avhenger av hva de offentlige midlene går til.

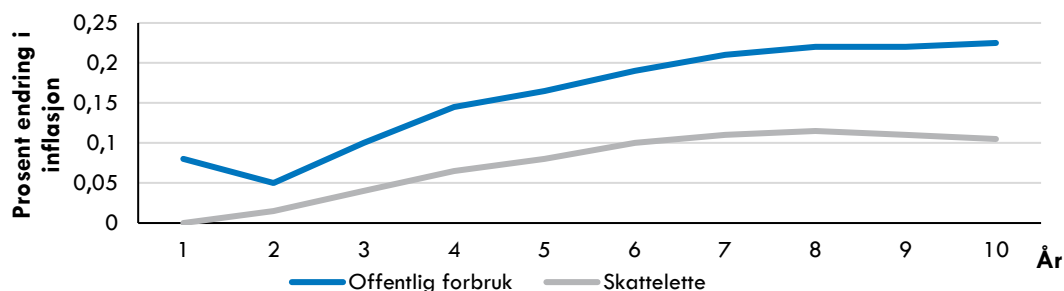
Det er i hovedsak pengebruk som øker innenlands etterspørsel som kan drive inflasjon. Dette gjelder særlig dersom det er høy kapasitetsutnyttelse i økonomien (lav ledighet), og dermed lite rom for å øke innenlandsk produksjon. Økt innenlandsk etterspørsel vil da føre til økt knapphet, og dermed økte priser på den begrensede mengden varer og tjenester som produseres, og på arbeidskraften og de andre innsatsfaktorene som inngår i produksjonen. Penger som går til import og sparing i inn- og utland, vil på den annen side kun i begrenset grad påvirke inflasjonen. I tillegg kan visse former for pengebruk, som reduksjoner i avgifter, eller økning i subsidier, bidra til redusert inflasjon.

Ulike typer tiltak over statsbudsjettet kan derfor ha ulike inflasjonsvirkninger. Offentlig forbruk (og investeringer), som utbygging av veier eller finansieringen av velferds- og helsetjenester, vil normalt gi en høyere innenlandsk konsumvirkning enn en tilsvarende stor skattelette eller overføring til næringsliv eller husholdninger. En grunn til

⁸ Energistøtten finansieres gjennom låneopptak som overgår det som normalt er tillatt i henhold til Tysklands grunnlovsfestede handlingsregel for låneopptak. Låneopptaket er hjemlet i en nødsfallsklausul om at ekstraordinære låneopptak kan rettfærdiggjøres av naturkatastrofer eller uvanlige nødsituasjoner som er utenfor den tyske stats kontroll og som i vesentlig grad begrenser den tyske stats finansielle muligheter (Art. 115. Abs. 1. Satz 6. Grundgesetz).

dette er at det offentlige etterspør varer og tjenester for hele den bevilgede summen, mens husholdninger og bedrifter vil spare en del av midlene (og investere en del utenfor Norge). Videre vil husholdninger og bedrifter vanligvis bruke en større del av sin økte kjøpekraft på import enn det staten normalt gjør ved finansiering av viktige offentlige tjenester som helsetjenester, sosialtjenester, bygg, anlegg og politi. SSB (2022)⁹ har beregnet at offentlig forbruk har en importandel på 11 prosent, sammenlignet med 26 prosent for all sluttanvendelse (offentlig og privat). I figuren under gjengir vi et hovedfunn fra en annen SSB-studie der inflasjonsvirkningen av ulike typer offentlig pengebruk er blitt kvantifisert. SSB-analysen indikerer at økt offentlig forbruk av varer, tjenester og arbeidskraft gir mer enn dobbelt så stor inflasjonseffekt som en tilsvarende skatteletelse.

Virkning på inflasjon (konsumprisindeksen) av en økning av offentlige budsjetter tilsvarende én prosent av verdiskapingen i landet (BNP) på inflasjon, avhengig av om det går til offentlig forbruk eller skatteletelse

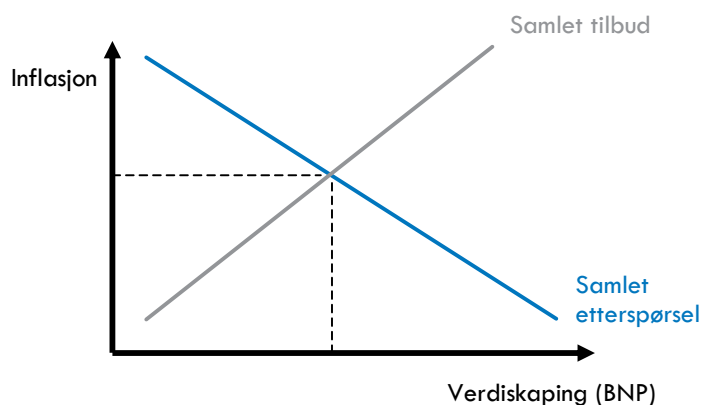

Kilde: Fiscal policy, macroeconomic performance and industry structure in a small open economy (ssb.no). Merknad: Virkningen avhenger av pengepolitikken som føres.

Spørsmål: Vil energistøtte til næringslivet gi lavere eller høyere inflasjon?

Et spørsmål som er blitt stilt i debatten om en eventuell energistøtteordning for næringslivet er om det vil føre til lavere eller høyere prisstigning i Norge (inflasjon). Et rammeverk for å analysere inflasjonsvirkninger av ulike tiltak er den såkalte AS-AD¹⁰ modellen, som kan brukes til å modellere virkninger av ulike former for «sjokk» og økonomiske tiltak, og deres virkning på inflasjon og samlet verdiskaping (BNP) på kort/mellomlang sikt.

Modell for samlet tilbud av og etterspørsel etter varer og tjenester, inflasjon og verdiskaping

Illustrasjon: Oslo Economics. Norsk oversettelse av AS-AD modellen. Aggregate Supply (AS) er i figuren omtalt som samlet tilbud. Aggregate Demand (AD) er i modellen omtalt som samlet etterspørsel.

Modellen kan forklares som følger: Samlet tilbud er den totale summen av varer og tjenester som blir produsert og solgt, mens samlet etterspørsel er den totale summen av varer og tjenester som blir kjøpt. På kort sikt er det positiv korrelasjon mellom prisnivå (inflasjon) og produksjonen (verdiskapingen) i samfunnet, som illustreres ved at det samlede tilbudet peker oppover. Det er en negativ korrelasjon mellom etterspørsel etter varer og tjenester

⁹ SSB(2022). Økonomiske analyser 1/2022. Importandelen for offentlig forbruk på 11 prosent er beregnet for offentlig forbruk og ikke offentlige investeringer.

¹⁰ Aggregate supply-Aggregate demand. Se f.eks. følgende referanser for nærmere redegjørelse for modellen. Sørensen, P., & Whitta-Jacobsen, H. (2010). Introducing Advanced Macroeconomics: Growth and Business Cycles 2e. McGraw Blanchard, O. J., Amighini, A., & Giavazzi, F. (2021). Macroeconomics: A European perspective. Pearson.

og prisnivået (inflasjonen). Den totale verdiskapingen og inflasjonen i økonomien er bestemt av likevekten mellom samlet tilbud og samlet etterspørsel.

I det videre vil vi redegjøre for forventede inflasjonsvirkninger av en norsk energistøtteordning for næringslivet, etter tysk modell. Vi legger i beregningene til grunn at ordningen vil finansieres gjennom en samlet budsjettøkning (økt oljepengebruk) og at den vil være begrenset til en viss andel av bedriftenes historiske energiforbruk, slik at de aller fleste bedrifter vil beholde like sterke insentiver til å spare energi.

Tilbudssidevirkning 1: Lavere pris på innsatsfaktorer

Den første virkningen av en eventuell energistøtte er at den kan redusere prisnivået (inflasjonen) ved å redusere kostnadene til næringslivet. Ved lavere kostnader til strøm, vil det være mindre behov for bedrifter til å øke priser på deres varer og tjenester til kunder. Martin B. Holm og Marcus Hagedorn, begge professorer ved UIO, forklarte denne effekten i et innlegg i Dagens Næringsliv i oktober 2022.¹¹

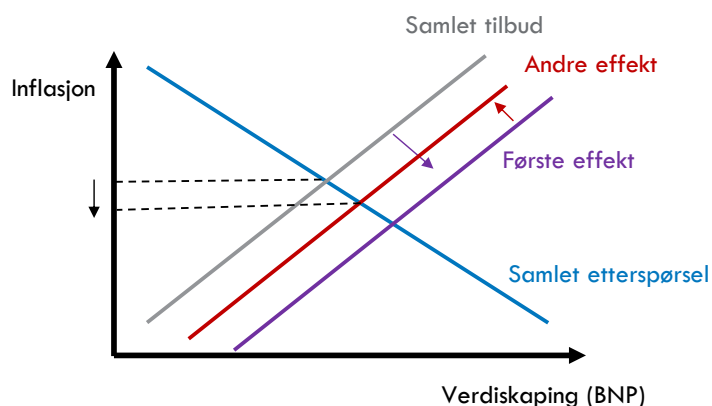
«Firmaer flest opererer ved å legge til en profittmargin på kostnadene sine. Når elektrisitetsprisene øker, vil bedriftene ønske å dekke inn disse kostnadene ved å øke kundenes priser. En strømstøtte vil dempe dette behovet for å øke prisene. Dette vil hjelpe norske husholdninger gjennom å redusere prisveksten.»

Denne virkningen vil særlig oppstå som en følge av energistøtte som gis til bedrifter i skjermet sektor og bedrifter som har Norge som et viktig marked. Grunnen er at priser på verdensmarkeder, der Norge er en liten aktør, i begrenset grad påvirkes av norsk kostnadsnivå. Et viktig forhold i vurderingen av denne inflasjonsdempende effekten er hvorvidt situasjonen med høye energipriser er midlertidig eller permanent. Hvis de høye energiprisene er midlertidige, kan en energistøtte bidra til at bedriftene ikke øker priser på grunn av økte energipriser på kort sikt. Generelt er nominelle priser og lønninger «stive», som vil si at de ikke endrer seg nominelt på kort sikt. Nominelle priser er videre typisk stivere ned enn opp. Hvis bedriftene, i en situasjon uten energistøtte, vil sette opp prisene på grunn av høyere energipriser, og prisene på energi senere faller tilbake til gammelt nivå, er det ikke nødvendigvis slik at de produktprisene ville falle tilsvarende i etterkant. Dersom en energistøtte kan hindre en slik første nominell pris- og lønnsøkning, kan det derfor bidra til lavere inflasjon både på kort sikt og lang sikt. Hvis vi derimot forventer at energipriser på dagens nivå vil være permanente, og at en energistøtte ikke vil gis på permanent basis, vil en midlertidig støtte i hovedsak utsette, og potensialet glatte ut, en uunngåelig prisøkning.

Tilbudssidevirkning 2: Økte strømpriser

En motvirkende faktor til energistøttens inflasjonsdempende effekt på bedriftenes kostnader er at en slik støtteordning, avhengig av hvordan den blir utformet, kan gi insentiver til å øke forbruket av strøm. Høyere forbruk vil bidra til høyere strømpris og dermed høyere inflasjon, og dermed til en viss grad motvirke den primære effekten av reduserte priser, som illustrert i figuren under:

Samlet tilbudssidevirkning av energistøtte til næringslivet er lavere inflasjon

¹¹ <https://www.dn.no/innlegg/inflasjon/prisvekst/stromstotte/stromstotten-til-bedrifter-kan-bidra-til-lavere-prisvekst-og-renter/2-1-1332284>

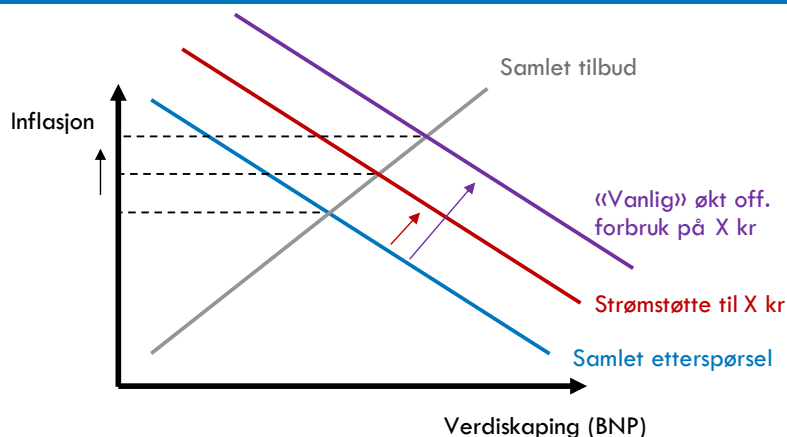
Den økte strømprisen vil i størst grad ramme de deler av samfunnet som ikke har en støtteordning for strøm, for eksempel hvis ordningen ikke inkluderer alle typer bedrifter. Uavhengig av hvem som blir inkludert eller ikke, er det viktig at ordningen blir utformet på en måte som i minst mulig grad gir incentiver til å bruke mer strøm. Energistøtten som her vurderes ivaretar dette hensynet ved at den begrenses til en andel av historisk forbruk, slik at næringslivet i all hovedsak vil betale full pris for den siste enheten energi de bruker.

Etterspørselsvirkning: Inflasjonspress gjennom økt etterspørsel

Oppsummert vil en energistøtte til næringslivet bidra til lavere inflasjon gjennom tilbudssiden, ved å få næringslivet til å tilby flere varer og tjenester til en lavere pris enn det de ellers ville gjort. For å vurdere den samlede inflasjonsvirkningen av en energistøtte, må vi imidlertid også ta høyde for virkningen en slik ordning kan få gjennom å øke næringslivets etterspørsel etter varer, tjenester og arbeidskraft. Denne etterspørselsvirkningen oppstår ved at næringslivet vil bruke en del av sin økte kjøpekraft på å kjøpe varer, tjenester og arbeidskraft, noe som vil drive opp samlet etterspørsel i samfunnet og dermed inflasjonen.

Denne virkningen vil være størst i de tilfellene der energistøtten hindrer bedrifter i å gå konkurs eller i å nedskalere. Grunnen er at energistøtten i slike tilfeller vil bidra til å opprettholde etterspørsel etter arbeidskraft sammenlignet med en situasjon uten energistøtte. Satt på spissen vil man i slike tilfeller stå overfor en avveining mellom å redde arbeidsplasser og å akseptere inflasjonspress. Støtten vil imidlertid også lede til økt etterspørsel i de tilfellene hvor bedriftene ville opprettholdt produksjonen uten støtten. I disse tilfellene har bedriften et økt overskudd som kan benyttes til sparing, investeringer, økte lønninger, oppskalering av produksjonen mm. Denne etterspørselsvirkningen vil isolert sett være inflasjonsdrivende i en situasjon med kapasitetsbegrensninger i økonomien. Samtidig vil inflasjonsvirkningen av energistøtte (rød linje i figuren under), være mindre enn ved en tilsvarende økning i offentlig forbruk (lilla linje i figuren under). Grunnen er at næringslivet vil spare en del av den økte kjøpekraften og at en større del av kjøpekraften vil gå til import/investeringer i utlandet, enn det som ville vært tilfellet ved offentlig forbruk.

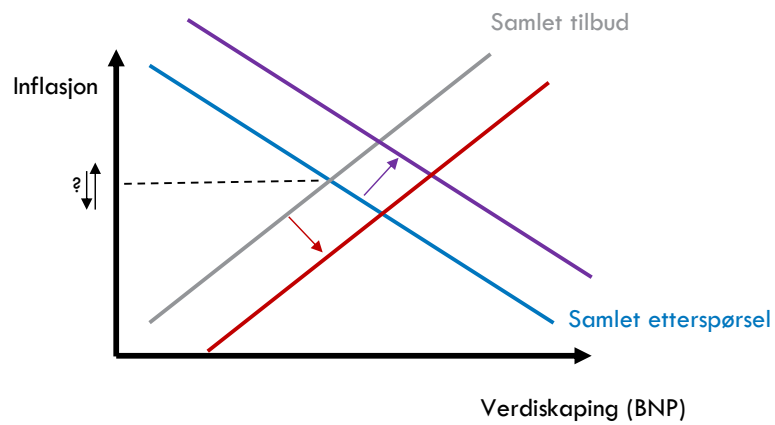
Etterspørselseffekt av energistøtte på inflasjon, sammenlignet med virkning av tilsvarende offentlig forbruk

Det er ikke grunnlag for å forvente at energistøtte til næringslivet vil føre til økt inflasjon

Den samlede effekten på inflasjon av å innføre en energistøtte til næringslivet er usikker, ettersom to effekter virker mot hverandre. På tilbudssiden er det forventet at nettoeffekten er inflasjonsdempende, da primæreffekten med lavere pris på innsatsfaktor som kan hindre prisøkninger på varer og tjenester er forventet å være høyere enn effekten med økt etterspørsel etter strøm og økt strømpris, gitt at ordningen utformes som foreslått, der den gir lite incentiver til å øke strømforbruket. På etterspørselsiden vil økt offentlig pengebruk i utgangspunktet være inflasjonsdrivende. Samtidig vil energistøtte ha lavere inflasjonseffekt enn annen offentlig pengebruk siden det er en overføring til næringslivet, snarere enn direkte offentlig forbruk. Dette innebærer at en andel av midlene vil gå til sparing og investeringer i utlandet, samt at en større del av midlene vil brukes på import, sammenliknet med offentlig forbruk.

I tilfellet der energistøtten finansieres med økt oljepengebruk, er effekten på inflasjon ikke entydig. Dersom prisøkningen på strøm er midlertidig og støtten utformes på en hensiktsmessig måte, anser vi det som sannsynlig at støtten kan bli inflasjonsdempende eller ikke påvirke inflasjonen samlet sett, som vist i figuren på neste side.

Effekt på inflasjon av samlet tilbudsside- og etterspørselseffekt av energistøtte**Illustrasjon: Oslo Economics**

Dersom energistøtten finansieres gjennom redusert offentlig forbruk vil den være klart inflasjonsdempende. Det skyldes at midlene i utgangspunktet benyttes til å redusere priser, samt at en overføring til næringslivet har mindre effekt på innenlands etterspørsel enn det offentlig forbruk har.